

... Pogosto mora potovati toč kakšen kurir v temni noči, po cesti, kjer se dva voza ne moreta ogniti drug drugemu, potovati po desetkrat na leto tja in nazaj, ne da bi stopil iz svojega stresajočega se voza...

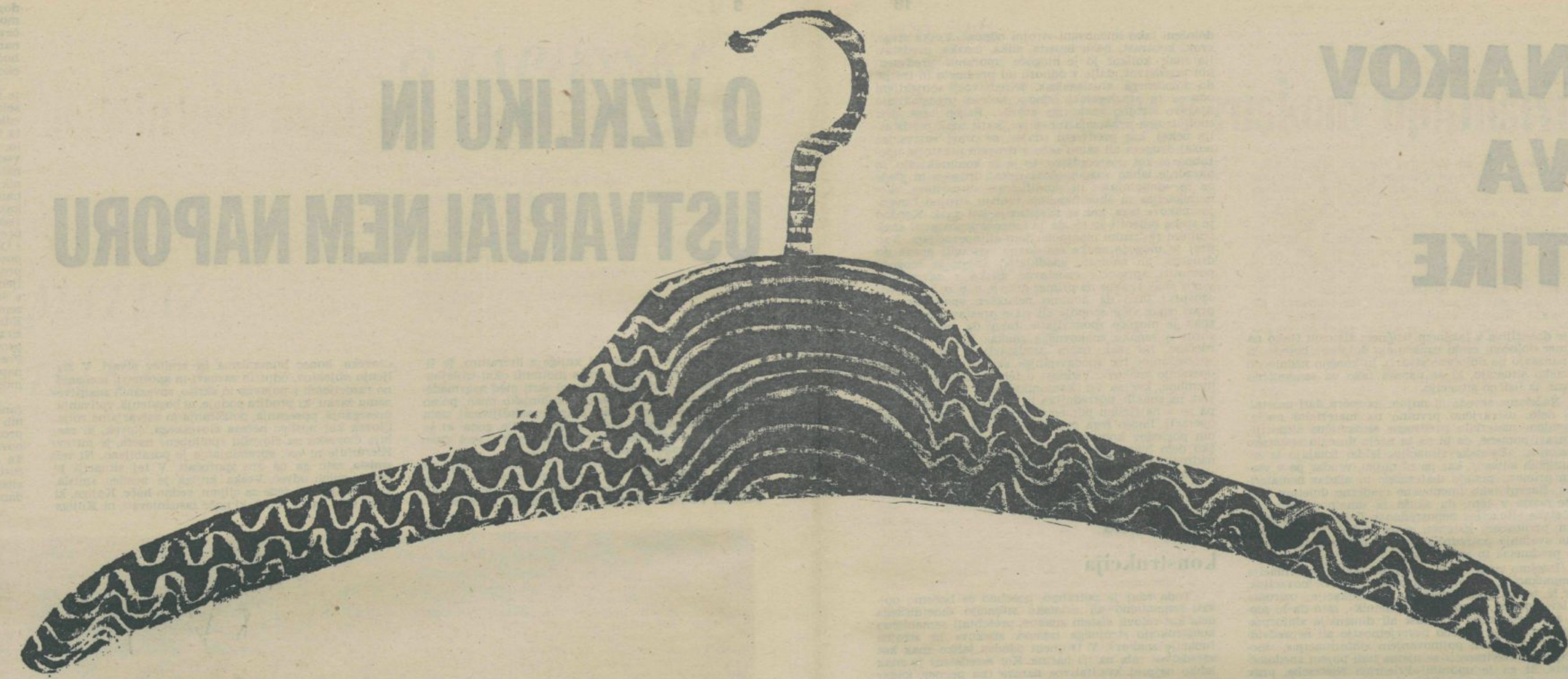
Mihail J. Lermontov

Kadar se vetrovi davnine dvignejo in neso s seboj vonj po opranih jutrih in je neso tako brezbarvno, gre preko sneženih streh pesem prestreljenih ptic in strtega žita. Osvobajajo se sile stoletij in strnišča drhte v pričakovanju. Topla dlan seže nazaj in se zgrozi, ko se dotakne spomina. Težki skladi so se premaknili, v zemljo padajo bujna dekleta, razcvetelih obrazov, srečna svoje smrti. V mrzlem zraku ječe otroški glasovi, čas se je prelevil. Obstajajo samo še gladke stene nad razbesnjenim morjem in školjke hočejo obalo, z nezadržnim nagonom se dajejo pesku. Preko nebes padajo vojščaki, ki se niso nikdar bojevali, njihova kri zahteva ran, da bi bruhnila iz prenapetih teles. Zona je običala v snegu.

Jan se je oprijel belih položenih plošč na stranišču. Telo so mu tresli sporadični sunki, da mu je podrhtevalo v ritmu prečiščevanja. Bruhal je. Od nekod so prihajali glasovi hripavega petja in vrišč visokega ženskega smeha. Nekdo je trkal na vrata in zmerjal. Sel je k umivalniku in si zmočil obraz. Z grozo se je ovedel, da je nekaj končano in nejasno je slutil, da bo treba začeti znova. Vso to umazano komedijo proslavljanja rojstnega dne nekoga, ki ga niti ni posebno dobro poznal in ta trenutek niti ni vedel, čigav prekleti rojstni dan je že spet bil. Uredil si je lase in se z majavim korakom odpravil ven. Zunaj je na steni slo-nel Peter in z glavo tolkel ob zid, mehanično ponavljajoč: Drekači, drekači... Še vedno v megli, je razločil postave, ki so se majale v nekem zagonetnem ritmu. Že spet ista plošča, je vzdihnil in se napolnil v sosednji prostor. Sedeli so na kavču in nekaj strastno govorili. Stopil je bliže in jih počasi prepoznal. Prepirali so se o književnosti, živčno krillili z rokami in, ko bi imeli malo več poguma, bi se tudi stekli. Jan jih ni poslušal, sedel je v naslanjač in za pri oči. Še vedno mu je bilo slabo. Glasovi so utonili v pritajeno šelestenje, končno je bil spet sam.

Vedno znova je bilo treba začeti, vedno znova brisati, kar je bilo, pokopati sebe, se očistiti in začeti znova. Tega nepremičnega ritma ga je bilo strah, branil se ga je, a prihajal je z neizprosno, ponovnih vstajanj in ponovnih padanj. Rad je imel padanje, tisto neskončno, prijetno utapljanje, ko ni čutil nobenih tal pod nogami, nobene stene, da bi se je oprijel. Samo drsenje, lahko, uspavajoče. Z nasladi se je prepuščal pogreznemu, groza ga je bilo zavesti, da je na dnu in da bo moral ponovno vstati, ponovno na pot. Samo zavest, da bo prišel na konec, mu je branila, da se ni do kraja prepustil. In to ga je ubijalo. To neskončno nihanje med končnostjo in brezdanjem. In vendar je vedno prav v sredi med obema običal, se ustavil in zavladal nad položajem. Tu se je ustavil in misel si je odpočila, obdal ga je prijeten občutek, da ga ni, da je ustavil čas in izginil iz dileme.

O, prastari oče, tvoj čas je prišel, da nam populiš možgane iz lobanj, izsesaš srž iz kosti in nam razmečeš telesa po sečeh. Vrane naših spominov so ti izklesale oči, ogenj naših besed te je izdal. V pesmih se kote stare laži, veter jih raznaša po posušenih pokrajinah luči. Silna moč lomí dreve in mlada žita dozorevajo v snegu. Pridi, obkroži svoje seme in prekoli ga v molitvi tisočletij, svoji katera prihaja tvoj glas v temine obzorij. Katedrala naših prošenj naj te ne ustavi, materine prsi naj ti ne izva-bijo solz in psovke zgojenih ptic naj ti ne zamaže uma. Stoletja smo padali v tvoj prah in ga poplili s krvjo, bodi neusmiljen! Armade tvojih besed naj preglaše poslednji trs, ki ga



lomiyo viharji, skozi žile nam spusti milijone svojih voltov in daj, da se nikdar več ne rodimo. Srečaj nas na razpotju med rojstvom in smrtjo in nas poželi!

Ni si upal dihati. V temi je ni videl, le po vlažni toploti, ki je vrela od nje, jo je slutil. Tudi roka mu je drhtela in z nohti je zagrizel v rjuho. Če ne bo vsega takoj konec? Če ne bo umiril trenutka? Znova je bil bolan, spet je padal, spet je hotel ustaviti drsenje, ne da bi zadel ob rob, ne da bi videl dna. In prav zdaj ne bi rad pokvaril vsega, prav ta trenutek je bil izbran zanju in moral ga je obdržati, to je bilo edino, kar je zatrdno vedel. Premaknila se je. Kaj, če bo spet enkrat zamudil, kaj, če se mu vnovič izmuzne priložnost skozi roke, ki so vedno zamujale? Poznal je grenak okus v ustih, ki so ga zapuščale zamujene možnosti, obup, ki se ga je polasčal, kadar je zadel ob dno. Ustaviti, ustaviti!

- Jan?
- Ana?
- Se si tu.
- Sem.

Moram, sedaj moram. In četudi me na koncu čaka dno, vsaj za hip lahko tvegam. Ni maral tvegati, raje je puščal, da se je čas ustavljal sam, krotiti ga ni znal. Zdaj pa je vedel: bila je njegova zadnja priložnost, odločitev je bila murna. Ali bo kdaj uspel skleniti roke?

Jaroslav Skrušny

Prižgal je luč. Bila je tam. Dihanje jo je rahlo pridvigovalo, oči je imela zaprte. Zdaj jo je videl in slabost ga je minila. Pozabil se je. Dvignil je roko in jo položil nanjo. Prsti so samogibno drseli preko mahovinate kože, na katero je svetilka risala gibanje naraščajočega morja. Temne kotanje, kjer so se srečavale školjke in peščene obale, kjer so ribiči razpeli mreže. Roka se je dvigala in padala, sleded ritmu življenja pod morjem. Ni se premikala, le ustnici sta se mehko gregali. V utripanju usnen je odkril, da čas stoji, da nemara tako leži že nekaj ur, ali pa celo dni. Veselje, ki mu je stresalo telo, je na silo zatrl. Igra na plit-

vini se je nadaljevala v svojem večnem ritmu, plivkal je proti njej z isto vztrajnostjo in ona je ležala zapredena v mreže starih ribičev z istim mirom obale, ki jo že zelo dolgo peče sonce. Vsak dotik je pomenil ure in ure oslepelega časa, ki se je vrtinčil okoli njiju in zidal peščen zid. Nista govorila, slišati je bilo le oddaljeno bučanje morja in šumenje borovcev nad obalo. Potem sta se združila zemlja in nebo, morje je v silovitem zagonu plime preplavilo obalo, ki se je ogrnila v njegovo temo. Školjke so v divjem vrtincu posule peščino in ostale še dolgo potem, ko je morje zapustilo svoja lovišča. Krog je bil sklenjen, spomin ni

zadel ob dno, kjer je klokotalo morje. Jan je ugotovil, da je padanje za vedno končano, slutil pa je, da tudi vstal ne bo nikoli več.

Spomin ga najde, v divjem vrtincu se združila in poleta pesem Troje, orgazma srečanja. V stopah molijo svečeniki Te Deum, ki se požene preko puščav. Na belem konju se spomin dvigne v nebo, odkoder se usipa cvetni prah. Čez vse pragove stopa njegova podoba, luči se užigajo in mu razsvetljejejo pot do njihovih izvorov. Sedel je za naše mize, poji ga kruh naših teles, ki radostno plešejo svoj danse macabre.

Sprejemam te, oče moj, sprejemam te v

svoj kruh in svojo sol. Našla sva se v objemu neke noči, ko so divji konji hlepele preko ograd, ko so reke brizgale svojo moč preko bregov in je morje utopilo obal. Ko je noč ujela svoj večer in se ustavila na pragu dne. Zdaj si tu, oče večni, stojliš v mojih besedah in pijš mojo misel, pozabljaš me in me ustavljaš v prepadu. Ostal sem tvoje seme in tvoja kletev me oplaja, vsak dan se budim iz pepela in se končujem v razpotja, ki mi jih nalaga tvoj davni srd. V tvojem obstajanju sem in vanj se povračam s skrivnim veseljem odpovedi. Odvedi me v svoja prebivališča, kjer ti mehke nimfe izpirajo ranjeno čelo, da se ulegaš v snežni mah. Obdrži me in me kaznuj.

Sedeli so okoli obložene mize in tiho zrlili v svoj Božič. V oknih je brnel zimski večer in tiha luč je metala pritajene sence v prostor. Niso mnogo govorili, zadržanost jih je obvladovala. Prav ta zamišljena zbranost je Janu ugajala pri teh družinskih večerih. Vsak je bil sam svoj, niso se nadlegovali v svojem obstajanju, misel je bila čista, svobodna. Bili so daleč od sveta, vsak je bil svoj bog. Nad njimi ni bilo nikogar, združevala jih je ravno svoboda, samosvojost. V lastni božanskosti so si bili enaki, to jim je dajalo tisti enoznačni pomen, ki ga je sicer razbijal vsakdan. V takih trenutkih je bil srečen, če bi lahko tako imenoval stanje miru in razmišljanja, ki se ga je takrat polastilo.

Z zidu jih je mirno motril portrt starega očeta. Jan se je zazrl vanj. Gledal ga je kot že

mnogokrat in se pogovarjal z njim. Dosegel je spokojnost, misli so nje mirne, jasne, okamenele. Ne naprej ne nazaj ni mogel z njimi, bile so prikovane na starcev obraz z belimi lasmi in začudenim pogledom. Strmel je v njih in jih poznal. Nekaj južnjškega, Williamsovega je bilo v njegovi prisotnosti v tej sobi. Narahlo se je tega zavedal in navdajalo ga je s prijetnim občutkom, da nekam spada, da ima nekakšne korenine, da je pravzaprav v nekem, zanj pripravljenem prostoru in času, ki je bil čas njegovih prednikov.

Obrnil se je nanj. Bilo je pravzaprav smešno, saj ga niti dobro poznal ni, edini spomin je segal tja v negotovi čas prvih let. Zibal ga je na kolenih in mu govoril. Pa še ta spomin ni bil zanesljiv, saj je bilo možno, da ga je zavest izmisllila in mu ustvarila arhaično, patriarhalno podobo, ki si jo je želel imeti nekega dne, ko je bil sam. Še vedno ni vedel, ali je v samoto bežal sam ali so ga vanjo prisilili, vedel je le to, da je v samoti užival in jo obenem preklinjal, solzovesela je bila njegova samota deških let. Sovražil jih je, ker so ga puščali v samoto, ki pa se ji je z nasladi predajal. Sovražil jih je, kadar so ga priklicali iz osamljenosti, ki pa se je je z veseljem odrekal. V samoti je užival in bilo ga je strah misli, ki so se mu porajale v tistih trenutkih premišljevanja, statične opojnosti, ki je tako rada priklicala drsenje, tiho utapljanje, ki je prinašalo s seboj misel o začetkih, načrtih, vstajenjih. Tega pa ni maral, ni mogel. Zatrdno je vedel: vstati ni mogoče, znova začeti je absurdno, saj ni nikoli istega začetka, popravljati se ne da ničesar, zgubljenega časa se ne da najti, noge samo enkrat udarijo ob dno.

Znova je bil tam: prekleti otrok, kaj ne boš nikoli več zajokal! Ceste so bile sive, strehe so klonile na tlak. Sli so iz šole. Razposajena gruča dečkov je preganjala jesen z ulic in parkov. Tam so matere vodile otročad na zadnje jesenske gugalnice in vrtilake. Nenadoma je kriknil otrok, ki je padel. Mati je priskočila, ga besno pobrala in že so padale zausnice. Otrok je začudeno jokal. Jan bi najraje stekel in se zagnal v žensko, ki je še kar naprej udarjala. Bil je razburjen, drugi so planili v smeh, dolg, sproščen. Jana je prestrelilo: smeh. Telo mu je vzdrgetal in iz krča se je izvil smehljaj. Saj res, neroda nerodna, kaj pa ni... Režal se je z drugimi, sam ni vedel, čemu, smejal se je, da bi bil tak kot oni, da bi se prepustil. Padel je. In zaman je potem iskal otroka, da bi zajokal in bi se mu zasmilil, da bi ga pobral in vsem dejal: Glejte, padel je otrok in jaz ga pobiram, ne smejte se, revež je, po krivici jih je dobil... Noben otrok ni več padel in zajokal, Jan je ostal sam s svojim smehom. Začeti ni bilo moč znova, otroci ne jočejo več.

Ded je poznal vse te padce, Jan jih je vedno zaupal podobli, ki jo je nosil v sebi, starcu, ki ga je držal na kolenih. Terjal je kazni od njega, pokore, ded je ni dajal. Samo visel je tam na steni in gledal božični večer, ki so ga mileli v svojih mislih. Jana to ni pomirjalo. Vedel je, da dolguje, ogromno dolguje. Odgovorov in nemara še več vprašanj.

Prepozno, čudovita podoba edinosti, prepozno za naju oba. Tvoje preklestvo je, da si in ne moreš izgniti iz nas, iz našega miru in ne-spečnosti, naše volje in porazov. Nosiš jih na ramah, a križanje te ne bo odrešilo, tvoj ogenj ne bo nikdar izgorel, tvoja nebesa so zaprta zate in za nas. Kri ne more iz žil, spomin ne iz možgan. Pripet si med nas in sebe, in samo preko tebe lahko zasadimo naša polja, samo iz tvojih prsi lahko sekamo dreve, samo tvoje seme lahko oplodi žene in tvoja misel nahrani otroke. Moje preklestvo je, da verujem, pa nimam boga, da sem, pa nimam biti za kaj.

Jezdec je zamenjal konja in se pognal preko stepe, nesoč neko davno sporodilo. Postaja je ostajala za njim, bila je vedno manjša točka na obzorju. Konj je spenjeno divjal in v kopitih pričakoval daljave. Vesel je bil, da lahko dirja, da se sprostí, kajti dirjanje je bilo v njegovi naravi.

